

Študenti z disleksijo – pomoč in podpora v visokošolskem izobraževanju

Pri študentih s SUT/PPPU (DISLEKSIJO) se zaradi znanih ali neznanih motenj ali razlik v delovanju CŽS kljub **povprečnim ali nadpovprečnim intelektualnim sposobnostim** pojavljajo izrazite/-jše težave pri branju, pisanju, pravopisu in/ali računanju.

⇒ Posebne izobraževalne potrebe študentov z disleksijo

- **PP povezane z organizacijo in načrtovanjem:**
 - organizacija okolja (*urejenost študijskega okolje, mize, sobe*);
 - lastna urejenost (*obleka, frizura*);
 - mentalna organizacija (*načrtovanje strategij reševanja študijskih obveznosti, nalog, izrabe časa, organizacija zapiskov*).

- **PP na področju motorike (fizičnih spretnosti):**
 - groba motorika
 - fina motorika (*sposobnost avtomatizacije pisanja, uspešnost pri risanju in tehniki, raba učnih in tehničnih pripomočkov, delo v laboratoriju ...*).

- **PP na področju socialne integracije:**
 - Komunikacija z vrstniki (imajo manj prijateljev, se več družijo z odraslimi ali z mlajšimi (*zahtevnost iger, pravila, motorične spretnosti, vztrajnost*)).
 - Komunikacija s profesorju (*vtis arogantnosti, neznanjenja, nezainteresiranosti ...*)

- **Posebne izobraževalne potrebe** povezane z/s:
 - verbalnimi sposobnostmi;
 - perceptivnimi sposobnostmi;
 - pozornostjo in koncentracijo;
 - šolskim znanjem (*dejstva, pojmi, postopki reševanja ...*).

⇒ Popularni miti o disleksiji – primer napačnega razumevanja in slabega poznavanja disleksije

Disleksija:

- je bolezen;
- je pomanjkanje sposobnosti;
- je posledica pomanjkljivega učenja;
- je rezultat lenobe;

- je posledica pomanjkanja pozornosti;
- je značilna le za otroke;
- izgine z zrelostjo;
- izgine s povečanjem časa učenja.

Močna področja oseb z disleksijo

- umetniški, ustvarjalni, muzikalni;
- stabilno razumevanje naučenega;
- praktična izkušnost;
- dobre prostorske (3D) sposobnosti;
- močni konceptualni misleci;
- vztrajni in delovni;
- dobri pri razlagi naučenega drugim;
- pogosto odlične besedne ali vidne sposobnosti;
- iznajdljivi pri razvijanju strategij;
- odločeni, da uspejo, kljub oviram v preteklosti.

⇒ Značilnosti študentov s skritimi primanjkljaji – disleksijo:

- dobre intelektualne sposobnosti na eni ter slabi učni dosežki na drugi strani;
- težave pri branju, pisanju in računanju, ki niso v skladu s posameznikovimi sposobnostmi;
- pomanjkljive kognitivne in metakognitivne strategije (sposobnost organiziranja in strukturiranja učnih zahtev v procesu študija) ter moten tempo učenja (*počasnejše predelovanje informacij, počasnejši tempo učenja*);
- težave s pozornostjo (*osredotočenje, vzdrževanje, usmerjanje pozornosti*);
- težave s spominom (*priklic informacij iz spomina, in priklic slišanih informacij, zapomnitev informacij, postopkov, dejstev, navodil, dogovorov, delovni spomin ..., zadrževanje informacij*);
- težave v zaznavanju časa (*načrtovanje časa za študij, izdelavo seminarских nalog, priprave na izpit, pri pisanju izpita ...*);
- težave s časovno in prostorsko orientacijo, organizacijo informacij (*neurejeni in pomanjkljivi študijski zapiski*);
- postavljanje prioritet pri branju, veliko časa za branje;
- težave z avtomatizacijo novih znanj in spretnosti;
- težave pri prepisovanju s table, čitljivost pisanja;
- težave pri sočasnem poslušanju, sledenju razlagi in sočasnemu *delanju* zapiskov, jasnost zapiskov;
- težave s predelovanjem informacij, s predelovanjem novega besedišča;
- napačno tolmačenje oz. interpretiranje informacij;
- težave z večopravilnostjo (*multitasking*);

- slabša sposobnost socialnega vključevanja (*skupinsko delo*).

⇒ **Stiske študentov z disleksijo ob vstopu na fakulteto zaradi:**

- pritiska staršev (*visoka pričakovanja, uspeh pa je odvisen od močnih področij, primanjkljajev*);
- semestrskega pristopa (*več, hitreje ...*);
- izgube prilagoditev določenih z IP (*samo-odgovornost*);
- učenja za izpite (*ni več delnih preverjanj ...*);
- zahtev po neodvisnosti;
- težav s samostojnostjo pri organizaciji časa;
- posledic slabšega obvladovanja veščin;
- težav s samodisciplino;
- težav pri uravnavanju in usklajevanju obveznosti;
- manj sistematične pomoči.

⇒ **Najpogostejše težave študentov z disleksijo**

Težave, ki ovirajo napredek študentov z disleksijo v visokošolskem študijskem programu:

Ponavadi se študenti soočajo z višjimi zahtevami kot v srednji šoli (Hamblet, 2011):

- obsežnejše bralne obremenitve (več gradiva),
- daljša zmožnost osredotočenja na predavanjih, ki so časovno zahtevnejša kot šolske ure v srednji šoli,
- pogosto sočasno pripravljanje na dva ali več izpitov ali izdelovanje dveh seminarskih nalogah hkrati, pri katerih morajo upoštevati celotno snov semestra,
- ob študiju so običajno brez strukture ali podpor, ki je po navadi na voljo v srednjih šolah.

Znotraj takšnega okolja študenti z disleksijo najpogosteje poročajo o naslednjih težavah (Hadley, 2007; Skinner, 2004):

- občutek preobremenjenosti z delom;
- težave pri določanju prednosti – ne vedo, katero nalogo najprej, kje in kako nato začeti;
- velika količina pisanja in slabša kakovost njihovega pisanja;
- pomanjkanje rednih nalog in povratne informacije;
- pomanjkljivo razvite študijske spretnosti;
- pisanje testov in priprave nanje;
- delanje zapiskov;
- slušno razumevanje;
- organizacija;
- branje.

Večina študentov se mora prilagoditi, ko pridejo na fakulteto, a imajo ti novi izzivi večji vpliv na študente z disleksijo, ker njihovi primanjkljaji vplivajo na:

- učenje,
- koncentracijo in
- načrtovanje.

Sposobnosti in spretnosti, ki so ključnega pomena za uspeh v novem akademskem okolju.

Študenti z disleksijo se srečajo z drugačnim sistemom podpore na visokošolski ravni:

- Prilagoditve jim ne pripadajo več samodejno (*drugačna zakonska ureditev*).
- Status in pomoč si morajo urediti in zagotoviti sami (*dokumentacija ...*).

⇒ **Posledice težav pri študentih z disleksijo**

- Čustvene posledice, negativni učinki na samozavest, samozaupanje in samospoštovanje,
- Soočajo z višjo stopnjo stresa kot ostali študenti,
- Morajo bistveno več delati v primerjavi z drugimi, da dosežejo podobno raven učinkovitosti.

Psihosocialne in čustvene težave študentov z disleksijo v visokošolskem in kasneje v zaposlitvenem okolju:

- so posledica zgodnjih šolskih izkušenj (*sram, razočaranje, jeza, depresija itd.*), zaradi težav z učenjem v zgodnjem otroštvu (Davis idr., 2009; Glazzard, 2010);
- posameznika pospremi v odraslost (Nalavany idr., 2011);
- so eden najpogostejših dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost študentov in tudi kasneje zaposlenih odraslih z disleksijo (de Beer idr., 2014).
- Samo-učinkovitost vpliva na karijerne odločitve študenta (Mau, 2003; Morris in Turnbull, 2006), saj bi se ob nadaljevanju študija lahko razkrile njegove težave nizka izobrazba nizko zadovoljstvo pri delu.

⇒ **Pomoč, podpora in prilagoditve**

- **Splošne usmeritve**
 - Najboljši način za ustrezno podporo – diskreten pogovor s študentom ob začetku študija, študijskega leta, izvajanja predmeta, kaj bi mu bilo v pomoč (*individualni začetni pogovor*).
 - Bodite neposredni, eksplicitni in dosledni v komunikaciji.
 - Razdelite delo na manjše dele.
 - Uporabite vizualni koledar z razporejenimi roki in ključnimi datumi zaključka nalog pri predmetu.

- Svetujte in podprite študenta pri načrtovanju njegovih obveznosti, da ne bo pretiraval.

- **Izročki, PPT, napisane informacije**
 - V naprej posredovani izročki.
 - Prilagajanje oblike in vsebine napisanih informacij.
 - Razčlenitev obsežnega besedila z naslovi, točkami, okrepljene ključne besede.
 - Številčenje diapozitive, strani, da študent ne pomeša natisnjenih strani.
 - Za PPT predstavitve uporabite velikost pisave najmanj 24pt.
 - Gradivo naj bodo v obliki, ki omogoča spreminjanje pisave, velikosti, barve ozadja itd. (na ta način si jih lahko prilagodi svojim učnim potrebam).
 - Na koncu alinej postavite piko (pri uporabi govorca pride do premora, s tem pa so alineje jasno ločene).

- **Predavanja, seminarji**
 - **Študentom zelo pomaga, da:**
 - na začetku študijskega leta posredujete pregled vsebine predmeta – letni koledar, do kdaj morajo biti narejene posamezne naloge pri predmetu, datumi izpitov itd.,
 - uravnotežite predstavitve (*predavanja*) in dejavnosti (*aktivno, praktično delo*), kjer je to mogoče,
 - gradivo predstavite na različne načine z vizualnimi prezentacijami (*grafi, diagrami poteka, miselni vzorci, video posnetki, glasba in slike*),
 - vsebino, ki ste jo odpredavali, podprete z enakimi pisnimi informacijami ali navodili.
 - pomagajte urediti vrstni red večje količine izročkov, gradiv različnih virov,
 - posredujete pisna in ustna navodila, kadar koli je to mogoče,
 - zagotovite (*jih usmerite na*) slovarje, besedišče za posamezne teme in pogosto uporabljene kratice,
 - nove teme predstavite tako, da najprej naredite pregled snovi,
 - uporabite konkretne primere za lažje razumevanje,
 - za pomoč pri zapomnitvi uporabite anekdote in vizualno gradivo.

- **Naloge in esejska vprašanja**
 - Naloge razdelite na manjše, obvladljive dele.
 - Posredujte kriterije ocenjevanja.
 - Navedite natančne smernice, npr. koliko referenc mora študent navesti pri posameznem vprašanju, točki; koliko besed pri posameznih vprašanjih ...

- **Seznam literature pri predmetu**
 - **Študentom so v pomoč sezname literature, kjer upoštevamo:**

- Tipografske smernice (ustrezni fonti – sans serifne pisave, velikost – najmanj 12pt, z razmikom najmanj 1,15).
- Da so viri razdeljeni na temeljne, dodatne in izjemne kategorije (s tem počasnim bralcem omogočite prednostno branje).
- Za razlikovanje ene reference od druge uporabite razmik med vrsticami.

- **Najpogostejše prilagoditve pri preverjanju znanja za študente z disleksijo**

- Izogibanje nalogam:
 - tipa dopolnjevanja (težave s priklicem);
 - širših oz. esejskih vprašanj (težave z zaporedjem, organizacijo);
 - ki zahtevajo naštevanje dejstev (letnice, sezname dejstev...), navajanje dobesednih definicij.

- Poudarek na nalogah:
 - tipa povezovanja,
 - zaprtega tipa – prepoznavanja pravih informacij,
 - tipa urejanja (vendar ne preveliko število odgovorov),
 - ki zahtevajo pojasnjevanja,
 - kratka navodila s podčrtanimi ključnimi informacijami;
 - v katerih študent grafično ponazori, predstavi odgovor.

⇒ IKT – podporna tehnologija za branje in pisanje

- Bralniki
- MS Office 365 (Glasno branje, Narek)

Literatura:

